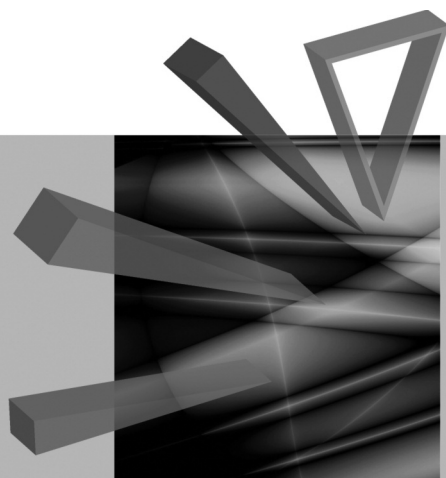

PRACE NAUKOWE
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
RESEARCH PAPERS
of Wrocław University of Economics

243

Gospodarka lokalna w teorii i praktyce

Redaktorzy naukowi
Ryszard Brol
Andrzej Sztando

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2012

Recenzenci: Waldemar Budner, Piotr Bury, Janusz Kot, Danuta Stawasz

Redakcja wydawnicza: Elżbieta Kozuchowska

Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna na stronie www.ibuk.pl

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne w międzynarodowej bazie danych The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl> oraz w The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com, a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie wymaga pisemnej zgody Wydawnictwa

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2012

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-280-2

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Andrzej Sztando: Cele, priorytety i zadania w planowaniu strategicznym rozwoju lokalnego.....	13
Anna Beata Kawka: Wydatki inwestycyjne jako instrument rozwoju lokalnego gmin	27
Franciszek Adamczuk: Stymulowanie lokalnej przedsiębiorczości na obszarze pogranicza – aspekty instytucjonalne i organizacyjne	35
Marta Kusterka-Jefmańska, Bartłomiej Jefmański: Koncepcja metody oceny założeń lokalnych strategii rozwoju na przykładzie procesu konsultacji społecznych w powiecie wałbrzyskim	46
Małgorzata Rogowska: Uwarunkowania rozwoju lokalnego na przykładzie powiatu kłodzkiego	54
Hanna Adamska: Efekty rozwoju lokalnego gminy Kostomłoty po przystąpieniu do Unii Europejskiej	63
Tomasz Bąk: Wpływ emigrantów na gospodarkę lokalną w powiecie leżajskim	71
Dariusz Głuszczyk: Lokalny rynek pracy – ocena z wykorzystaniem materiałów statystycznych Banku Danych Lokalnych na przykładzie miasta na prawach powiatu Jelenia Góra	82
Andrzej Sobczyk: Ocena potencjału rozwoju lokalnego na przykładzie miasta Szczecina oraz gmin powiatu polickiego.....	94
Stanisław Korenik: Procesy i ograniczenia w rozwoju współczesnych miast ze szczególnym uwzględnieniem metropolii.....	106
Emilia Konopska-Struś: Funkcje rzemiosła w rozwoju miasta na przykładzie Wrocławia	116
Magdalena Kalisiak-Mędelka: Funkcjonowanie jednostek pomocniczych (osiedli) w Łodzi. Analiza wyników badania pilotażowego	126
Edward Wiśniewski: Zastosowanie metod taksonomicznych oraz gier kooperacyjnych w analizie zróżnicowania poziomu rozwoju gospodarczego podregionów województwa zachodniopomorskiego.....	134
Marek Kunasz: Regionalne rozgłoszenie radiowe na rynku radiowym w Polsce	144
Ryszard Broł: Układ terytorialny powiatów – propozycje zmian	153
Katarzyna Cheba, Maja Kiba-Janiak: Wykorzystanie analizy czynnikowej do wielowymiarowej oceny jakości miejskich systemów transportowych na przykładzie miast średniej wielkości w Polsce.....	163

Joanna Cymerman, Marcelina Zapotoczna: Gmina jako kreator i beneficjent wartości nieruchomości	173
Artur Myna: Lokalna infrastruktura techniczna a rozwój budownictwa mieszkaniowego – obszar stykowy miasta i gminy podmiejskiej.....	184
Renata Sosnowska-Noworól: Problemy gospodarki odpadami budowlanymi i rozbiórkowymi na przykładzie Dolnego Śląska.....	194
Grzegorz Maśloch: Wybrane problemy realizacji inwestycji w jednostkach samorządu terytorialnego przy udziale środków pomocowych Unii Europejskiej	202
Urszula Markowska-Przybyła: Kapitał społeczny w rozwoju regionalnym i lokalnym	212
Katarzyna Przybyła, Alina Kulczyk-Dynowska: Transgraniczne parki narodowe a kapitał społeczny – na przykładzie KPN i KRNP	222
Bożena Kuchmacz: Lokalne grupy działania jako przejaw aktywności kapitału społecznego	229
Marian Oliński: Współpraca samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi na przykładzie powiatu lidzbarskiego	238
Zbigniew Przybyła, Marian Kachniarz: Instytucjonalne formy współpracy samorządów terytorialnych na przykładzie jeleniogórskiego zespołu miejskiego	249
Jacek Chądzyński: Obszary współpracy gmin z sektorem pozarządowym – prezentacja wybranych wyników badań pilotażowych.....	264
Justyna Danielewicz, Maciej Turała: Wpływ fragmentacji politycznej na współpracę między jednostkami samorządu terytorialnego	273
Zbigniew Grzymała: W poszukiwaniu modelu zarządzania jednostką samorządu terytorialnego	282
Jarosław Hermaszewski: Decyzje finansowe i inwestycyjne w zarządzaniu jednostką samorządu terytorialnego na przykładzie gminy Sława – praktyczne aspekty	296
Sławomir Kłosowski: Zmiany systemów zarządzania mieszkaniowym zasobem gmin w Polsce po roku 2000	307
Krzysztof Krukowski, Maciej Zastempowski: Wykorzystanie metody Project Cycle Management w administracji samorządowej	315
Józef Łobocki: Możliwości wykorzystania instytucji partnerstwa publiczno-prywatnego w procesie zarządzania jednostkami samorządu terytorialnego.....	323
Magdalena Mischuk: Elementy stymulacyjne w polityce podatkowej wybranych miast.....	333
Paweł Piątkowski: Dług jednostek samorządu terytorialnego w okresie kryzysowym. Kierunki rozwoju	343
Jacek Sierak: Konstrukcja wskaźników zadłużenia a ocena zdolności kredytowej jednostki samorządu terytorialnego	352

Tomasz Uryszek: Struktura dochodów gmin w Polsce a ich samodzielność dochodowa.....	362
Wiesława Cieślewicz: Rozwój specjalnych stref ekonomicznych w Polsce ...	372
Tomasz Kołakowski, Andrzej Raszkowski: Badanie efektywności pomocy publicznej udzielonej przez samorządy inwestorom zagranicznym na przykładzie WSSE „INVEST-PARK”	383
Wioleta Palewska: Funkcjonowanie Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej „INVEST-PARK” w otoczeniu lokalnym – aspekt społeczny (oddziaływanie strefy na wałbrzyski rynek pracy)	398
Maciej Popławski: Wpływ Legnickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej na rozwój gospodarczy podregionu legnickiego	406
Andrzej Raszkowski: Promotion mix w strategii promocji miasta.....	417
Elżbieta Nawrocka: Działania innowacyjne podmiotów gospodarczych a problem wiedzy niedoskonałej	426
Dariusz Zawada: Walory użytkowe jako czynnik konkurencyjności miasta	439
Natalia Bartkowiak, Walenty Pocza: Przestrzenne zróżnicowanie aktywności władz lokalnych w pozyskiwaniu środków zewnętrznych na obszarach wiejskich Wielkopolski.....	453
Karol Krajewski: Znaczenie rynków rolnych w rozwoju gospodarki lokalnej i ożywieniu małych miast.....	464
Stefan Zawierucha: Badania ankietowe w procesie identyfikacji struktury funkcjonalnej gminy. Kilka uwag metodologicznych.....	473
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Dynamika rozwoju gmin wiejskich województwa mazowieckiego	484
Jarosław Uglis: Miejsce agroturystyki w dywersyfikacji gospodarki wsi	495
Mirosław Struś, Bogusław Wijatyk: Program Odnowa Wsi jako instrument aktywizacji obszarów wiejskich.....	505
Dagmara Dziewulska, Michał Gawlikowski, Paweł Łazarewicz, Natalia Sochacka: Sondażowa diagnoza jakości administracyjnej obsługi klientów w gminnych strukturach samorządowych na przykładzie Urzędu Miejskiego w Przemkowie	515

Summaries

Andrzej Sztando: Objectives, priorities and tasks in local development strategic planning	26
Anna Beata Kawka: Capital expenditures of communes as an instrument of local development	34
Franciszek Adamczuk: Stimulating of local entrepreneurship on borderland: institutional and organizational aspects	45

Marta Kusterka-Jefmańska, Bartłomiej Jefmański: The concept of the assessment method of the assumptions of local strategies development on the example of the process of social consultations in Wałbrzych county	53
Małgorzata Rogowska: Determinants of local development on the example of Kłodzko district.....	62
Hanna Adamska: Effects of local development of Kostomłoty community after joining the European Union.....	70
Tomasz Bąk: The impact of economic emigrants on the local economy in Leżajsk county.....	81
Dariusz Głuszczyk: Local labour market – an assessment using statistical data of the Local Data Bank on the example of the city and district of Jelenia Góra.....	93
Andrzej Sobczyk: Evaluation of the potential of local development on the example of Szczecin and Police district.....	105
Stanisław Korenik: Processes and barriers in the development of contemporary cities with special emphasis on metropolis.....	115
Emilia Konopska-Struś: Functions of craft in the development of the city on the example of Wrocław.....	125
Magdalena Kalisiak-Mędelska: Activity of auxiliary units in Łódź according to their bodies. Analysis of pilot survey.....	133
Edward Wiśniewski: Application of taxonomic methods and cooperation games in the analysis of employment differentiation of subregions of West Pomerania Voivodeship.....	143
Marek Kunasz: Public regional broadcasting stations on the radio market in Poland.....	152
Ryszard Broł: Network of counties – changes proposal.....	162
Katarzyna Cheba, Maja Kiba-Janiak: Use of factor analysis for multidimensional evaluation of quality of city transport systems on the example of medium-sized cities in Poland.....	172
Joanna Cymerman, Marcelina Zapotoczna: Borough as a creator and beneficiary of property value.....	183
Artur Myna: Local technical infrastructure and development of housing construction – the adjoining area of town and rural municipality.....	193
Renata Sosnowska-Noworól: The problem of construction and demolition waste management on the example of Lower Silesia.....	201
Grzegorz Maśloch: Selected problems of the implementation of an investment project in self-government units using the foreign aid budget of the European Union.....	211
Urszula Markowska-Przybyła: Social capital in regional and local development.....	221
Katarzyna Przybyła, Alina Kulczyk-Dynowska: Cross-border national parks and social capital – on the example of KPN and KRNAP.....	228

Bożena Kuchmacz: Local action groups as a manifestation of social capital activity	237
Marian Oliński: Cooperation between local government and non-governmental organizations – Lidzbark county case study	248
Zbigniew Przybyła, Marian Kachniarz: Institutional forms of cooperation of local government on the example of Jelenia Góra urban area.....	263
Jacek Chądzyński: Areas of co-operation between communities and non-governmental sector – presentation of selected results of pilot study.....	272
Justyna Danielewicz, Maciej Turała: Impact of political fragmentation on cooperation among local governments	281
Zbigniew Grzymała: In seeking the model of self-government management	295
Jarosław Hermaszewski: Financial and investment decisions in local government management based on the example of Sława administrative unit – practical aspects	306
Sławomir Kłosowski: Changes of local authorities property management systems after the year 2000	314
Krzysztof Krukowski, Maciej Zastempowski: Project cycle management method application in the local government administration	322
Józef Łobocki: The possibilities of the utilization of Public-Private Partnership Tools in the process of managing of local government units	332
Magdalena Miszczuk: Stimulating elements in tax policy of selected cities .	342
Paweł Piątkowski: Public debt of local authorities after crisis. The directions of development.....	351
Jacek Sierak: The construction of indicators of indebtedness and the assessment of the creditworthiness of self-government units	361
Tomasz Uryszek: Revenue structure of communes in Poland and their fiscal autonomy	371
Wiesława Cieślewicz: Special economic zones development in Poland.....	382
Tomasz Kołakowski, Andrzej Raszkowski: Efficiency analysis of state aid granted by local government to foreign investors located in Wałbrzych SEZ “INVEST-PARK”	397
Wioleta Palewska: Functioning of Wałbrzych Special Economic Zone “INVEST-PARK” in local environment social aspect (the effect of the zone on Wałbrzych labour market).....	405
Maciej Popławski: The influence of Legnica Special Economic Zone on the economic development of the Legnica subregion	416
Andrzej Raszkowski: Promotion mix in the strategy of town promotion.....	425
Elżbieta Nawrocka: Innovative activities of economic entities and problems of imperfect knowledge	438
Dariusz Zawada: Usable qualities as a factor of towns’ competitiveness	452
Natalia Bartkowiak, Walenty Poczta: Activity of local authorities from Wielkopolska Voivodeship in the acquisition of UE funds.....	463

Karol Krajewski: The role of agrifood markets in local market development and the revival of small towns.....	472
Stefan Zawierucha: Survey research in the process of identification of functional structure of commune. Some methodological remarks	483
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Development dynamics of rural communes in Masovian Voivodeship.....	494
Jarosław Uglis: Agritourism in rural economy diversification.....	504
Mirosław Struś, Bogusław Wijatyk: The Revival of the Village as the instrument of country areas activation.....	514
Dagmara Dziewulska, Michał Gawlikowski, Paweł Łazarewicz, Natalia Sochacka: A survey diagnosis of administrative quality of customer service in communal authorities on the example of the municipal office in Przemków	524

Małgorzata Rogowska

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

UWARUNKOWANIA ROZWOJU LOKALNEGO NA PRZYKŁADZIE POWIATU KŁODZKIEGO

Streszczenie: Każdy proces przebiegający w określonej przestrzeni społeczno-ekonomicznej uwarunkowany jest przez wiele czynników czy też determinant, które mogą oddziaływać na ten obszar w różnym stopniu i z różną siłą. We współczesnym procesie gospodarowania, określanym często mianem gospodarki opartej na wiedzy, gospodarki sieciowej, gospodarki usługowej czy gospodarki informacyjnej (w zależności od tego, który czynnik zostaje uwypuklony), ustalenie czynników rozwoju staje się niezmiernie istotne, szczególnie dla skali lokalnej, w niej bowiem zachodzą wszystkie procesy realne związane z wytwarzaniem dóbr, zaspokajaniem potrzeb. Celem artykułu jest identyfikacja podstawowych grup determinant warunkujących rozwój lokalny gmin powiatu kłodzkiego, ze zwróceniem szczególnej uwagi na uwarunkowania endogeniczne.

Słowa kluczowe: rozwój lokalny, czynniki rozwoju, powiat kłodzki.

1. Wstęp

We współczesnych realiach występują nowe zjawiska i procesy będące wynikiem przyspieszonego postępu cywilizacyjnego, których efektem są zmiany w podejściu do procesu społeczno-gospodarczego [Korenik 2003, s. 60]. Z uwagi na zachodzące zmiany można wskazać na kształtowanie się nowego modelu rozwoju, w którym istotną rolę odgrywają: globalizacja, innowacja i konkurencja. Triada tych zjawisk tworzy nowe uwarunkowania rozwojowe, zmienia kryteria lokalizacji, decyduje o konkurencyjności struktur terytorialnych [Ślusarz 2006, s. 39]. Procesy globalizacji odciskają piętno na funkcjonowaniu skali lokalnej przede wszystkim w aspekcie gospodarczym (choć także na gruncie społecznym, np. w zmianie modelu życia ludności), oznaczają bowiem swobodniejszy przepływ kapitałów, otwartość gospodarek, działalność korporacji transnarodowych, bardziej mobilną lokalizację produkcji. Jednocześnie zaostrza się konkurencja, która przyjmuje wymiar międzynarodowy i w konsekwencji doprowadza do zmiany kształtowania się układów przestrzennych. W coraz większym stopniu zaczynają konkurować ze sobą nie tylko przedsiębiorstwa, ale także miasta, regiony, gminy. Maleje tym samym znaczenie tradycyjnych związków terytorialnych na rzecz nowych form układów przestrzennych,

w których hierarchiczne, zbiurokratyzowane relacje zostają zastąpione horyzontalnymi, o charakterze elastycznej specjalizacji. Niekorzystne aspekty tych procesów dotyczą wzrostu niepewności, ale też dostawania się mieszkańców wspólnot terytorialnych do globalnych „megatrendów”, a przez to zaniku tożsamości lokalnej (tworzenie się społeczeństwa informacyjnego, zanikanie więzi społecznych), a także konieczności przystosowania się gospodarki lokalnej do specyfiki nowej gospodarki (co może w wielu przypadkach wymagać restrukturyzacji) [Waldziński 2006, s. 143].

2. Klasyfikacja uwarunkowań rozwoju¹

Przez warunki rozwoju rozumie się ogół możliwości mających wpływ na dynamikę i kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego, które nie muszą znaleźć zastosowania w praktyce. Dopiero nadanie siły sprawczej tym możliwościom rozwoju przekształca je w czynniki rozwoju. Innymi słowy, o czynnikach rozwoju poszczególnych obszarów decyduje przede wszystkim stopień oraz skala wykorzystania występujących tam warunków rozwoju [Winiarski 1976, s. 225]. Dlatego większą szansę na rozwój i wygranie konkurencji mają dziś te jednostki, które potrafią zdiagnozować i wzmacniać swój endogeniczny potencjał (czasem o charakterze unikatowym, specyficznym). W świetle intensyfikacji przeobrażeń charakteryzujących współczesną gospodarkę należy zwrócić szczególną uwagę na wyróżnienie uwarunkowań nowoczesnych i tradycyjnych jako pochodną uwarunkowań ekonomicznych. Nowoczesne wynikają z przekształceń w przestrzeni społeczno-ekonomicznej, których źródeł upatruje się w gospodarce opartej na wiedzy, a związane są z zastosowaniem najnowszych osiągnięć nauki. Wymienia się tutaj m.in. kapitał ludzki, wiedzę, umiejętność jej praktycznego zastosowania, zdolność do adaptacji, kreatywność itp., przy czym we wszystkich tych czynnikach jednym z podstawowych elementów jest innowacja. Tradycyjne uwarunkowania znajdują swoje źródło w XIX-wiecznej ekonomii klasycznej i zwracają uwagę na zasoby ludzkie (pracę), kapitał i zasoby naturalne (ziemię).

Można też wyróżnić uwarunkowania wewnętrzne (endogeniczne) i zewnętrzne (egzogoniczne). Uwarunkowania zewnętrzne mają charakter makroekonomiczny (w świetle zachodzących zjawisk gospodarczo-społecznych wręcz globalny) i są wypadkową decyzji i rozwiązań przyjętych na zewnątrz układu lokalnego, np. w skali regionalnej, w ramach kraju czy organizacji międzynarodowej (UE). Można stwierdzić, że stanowią one uwarunkowania twarde, czyli takie, na które dana jednostka lokalna nie ma wpływu, ale których nieuwzględnienie w planowanych zamierzeniach w znacznym stopniu ogranicza skuteczność dalszego działania. Zakres ich jest dość szeroki i wynika z przyjętych rozwiązań ustrojowych, kulturowych, prawnych, instytucjonalnych oraz jest wypadkową realizowanych założeń polityki

¹ Na podstawie: [Rogowska 2010, s. 353–361].

gospodarczej państwa czy organizacji międzynarodowych [Derlukiewicz, Rogowska 2007, s. 47]. Szczególnie jest widoczne w warunkach postępującej globalizacji i integracji, gdzie układy lokalne stają się coraz bardziej otwarte, a przez to coraz bardziej zależne (poprzez sieć istniejących powiązań) od otoczenia zewnętrznego, a także narażone na wszelkie niekorzystne efekty tych procesów. A. Potoczek jako najbardziej doniosłe w tej grupie uwarunkowań wymienia warunki, w jakich układ lokalny funkcjonuje, oraz zakres tego działania wyznaczony przez układy wyższego rzędu, takie jak układ regionalny, krajowy, globalny. Szczególnego znaczenia nabiera tu urzeczywistnienie idei samorządu terytorialnego i wyposażenie władz lokalnych w odpowiedni zakres kompetencji [Potoczek 2001, s. 9]. Z kolei uwarunkowania wewnętrzne tkwią w samym układzie lokalnym i wynikają niejako ze zlokalizowanych na danym obszarze zasobów, potencjału gospodarczego i korzystnych warunków środowiskowo-przestrzennych. Jak podkreśla S. Korenik, są to wszelkie elementy mające znaczenie dla gospodarki danego obszaru, często o charakterze specyficznym, unikatowym, odpowiadającym tylko danemu układowi lokalnemu [Korenik 1999, s. 38].

Spśród przedstawionej grupy czynników bez wątpienia największe znaczenie należy przypisać czynnikowi ludzkiemu, który przez dość długi czas był niedoceniany i traktowany drugoplanowo względem czynników ekonomicznych. Stanowi on bowiem podstawowy element inicjowania, organizowania, realizacji i przyspieszania procesów rozwoju społeczno-ekonomicznego w każdej skali. Istotne są również specyficzne, unikatowe wartości wykształcone przez określoną społeczność, a także tzw. nowy kapitał, określany mianem kapitału społecznego. Ów kapitał charakteryzuje się tym, że nie przynależy do danej jednostki, lecz do społeczności, a jego wartość nie jest sumą zasobów posiadanych przez jednostki, lecz bazuje na różnorodności i jakości powiązań pomiędzy członkami danej społeczności.

W procesie rozwoju lokalnego ważna rola przypada samorządowi terytorialnemu, który ma zasadniczy wpływ na kształtowanie korzystnych bądź niekorzystnych uwarunkowań rozwoju. Spśród wymienianej powyżej grupy czynników endogenicznych podmiot ten właściwie nie może wpłynąć tylko na lokalizację (warunki naturalne) danej jednostki przestrzennej. W pozostałych przypadkach możemy mówić o bezpośrednim lub pośrednim, mniejszym lub większym jego wpływie. Stąd też obserwując procesy i zjawiska zachodzące w układach lokalnych, coraz częściej można zauważyć sytuacje, w których ogromną rolę w uruchomieniu lokalnego wzrostu gospodarczego odegrali liderzy lokalni, a działania wójta, burmistrza, przyczyniły się do pojawienia się inwestorów, a następnie wywołały proces kumulatywnego rozwoju lokalnego [Domański 2001, s. 128]. Niejednokrotnie w gestii władzy lokalnej, lub mówiąc szerzej – grupy lokalnych aktorów, leży odpowiednie rozpoznanie uwarunkowań rozwoju oraz zidentyfikowanie i uruchomienie tych czynników (wewnętrznych), które mogą przyczynić się do rozwoju lokalnego. Praktyka pokazuje jednak, że większość przedstawicieli JST dokonuje oceny uwarunkowań w sposób

schematyczny i uproszczony, co widoczne jest przede wszystkim w tworzonych strategiach rozwoju poszczególnych jednostek przestrzennych.

3. Charakterystyka powiatu kłodzkiego

Powiat kłodzki leży w południowo-zachodniej części Polski, w obrębie łańcucha Sudetów. Charakterystycznym występowaniem, kształtem przypominającym czworokąt, wcina się w obszar Republiki Czeskiej, z którą graniczy na długości około 190 kilometrów. Granice obszaru zwanego Ziemią Kłodzką, a na terenie którego znajduje się powiat kłodzki, stanowią pasma górskie. Środkową część zajmuje Kotlina Kłodzka, otoczona przez Masyw Śnieżnika, Góry Bialskie i Góry Złote od strony wschodniej. Północną granicę wyznaczają Góry Sowie i Góry Bardzkie, natomiast od strony zachodniej Kotlinę otaczają Góry Bystrzyckie, Góry Orlickie i Góry Stołowe. Sieć rzeczna niemalże w całości należy do dorzecza Odry i zlewiska Morza Bałtyckiego, tworzą je rzeki: Nysa Kłodzka, Bystrzyca Dusznicka oraz Biała Łądecka.

Na obecny charakter i funkcje powiatu oraz wchodzących w jego skład jednostek osadniczych wpływ miały bez wątpienia wydarzenia historyczne, obszar ten bowiem w swojej dotychczasowej historii przynależał zarówno do państwa polskiego, jak i czeskiego i niemieckiego. Od połowy XV wieku Ziemia Kłodzka zyskała status suwerennego hrabstwa najpierw w ramach Królestwa Czeskiego, potem Prus i utrzymała go formalnie do roku 1945, kiedy to przyłączona została do państwa polskiego. Do roku 1999 obszar ten wchodził w skład województwa wałbrzyskiego – jednego z czterech, które tworzą obecnie region Dolny Śląsk.

Opisując rozwój tego obszaru, można wskazać na pewne cechy charakterystyczne. Z jednej strony w części zachodniej i południowej rozwijają się funkcje turystyczne i uzdrowiskowe jako efekt walorów krajobrazowych, kulturowych i obecności wód leczniczych. Wiele ośrodków osiągnęło w dotychczasowych procesach rozwoju silną pozycję i są obecnie kojarzone głównie przez pryzmat pełnionych funkcji uzdrowiskowych. Rozwój przede wszystkim tych elementów struktury gospodarczej trwa już nawet kilkaset lat (najdłużej Łądek-Zdrój oraz Kudowa-Zdrój).

Z drugiej jednak strony część północna powiatu pełniła dotychczas przede wszystkim funkcje przemysłowe, co związane było w dużej mierze z występowaniem złóż węgla kamiennego (Nowa Ruda), a także z rozwojem przemysłu elektrotechnicznego i hutnictwa szkła. Upadek Wałbrzyskiego Zagłębia Węgla Kamiennego, który nastąpił pod koniec XX wieku, przyniósł załamanie rozwoju tych ośrodków. Przyczynił się również do nierentowności innych gałęzi, takich jak przemysł włókienniczy czy szklarski, co w efekcie spowodowało pauperyzację społeczeństwa tej części obszaru. Można stwierdzić, że pod względem charakteru występujących problemów i funkcji wykazuje ona bliższe związki z powiatem wałbrzyskim.

Obecnie na obszarze powiatu znajduje się pięć miejscowości uzdrowiskowych: Polanica-Zdrój, Duszniki-Zdrój, Kudowa-Zdrój, Łądek-Zdrój, Długopole-Zdrój. Instytucją zarządzającą trzema pierwszymi jest Zespół Uzdrowisk Kłodzkich SA, na-

tomiast pozostałymi dwoma zarządza Uzdrawisko Łądek-Długopole SA. Wsparcie obszarów o tak określonych walorach jest jednym z celów strategicznych regionu, zapisanych w *Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do roku 2020*, gdzie w sferze gospodarczej zapisano konieczność wspierania dolnośląskiego potencjału turystycznego i uzdrowskiego oraz jego promocję [*Strategia Rozwoju Województwa...*]. Biorąc pod uwagę aspekty historyczne, należy pamiętać, że intensywny rozwój tych kluczowych funkcji rozpoczął się na przełomie XIX i XX wieku. Do tego okresu podstawą rozwoju było tkactwo, budownictwo, górnictwo skalne i hutnictwo.

Na obszarze powiatu kłodzkiego zlokalizowanych jest kilka ważnych obszarów przyrodniczych. Ponadto występują tu liczne źródła wód mineralnych, które stanowią ok. 25% zasobów krajowych wód mineralnych, stwarzając potencjalne podstawy do rozwoju usług związanych z ich występowaniem.

Wszystkie te elementy stanowią łącznie o charakterze omawianego obszaru. Ze względu na fakt, że są tutaj najliczniej w skali kraju zlokalizowane uzdrowiska oraz na bogate walory krajobrazowe, należy oczekiwać, że rozwój tego obszaru nadal będzie się dokonywał w oparciu o wskazane funkcje. Położenie przygraniczne, w kontekście nasilających się procesów integracyjnych (a w związku z tym coraz większą liberalizacją przepływu osób, towarów, kapitału), należy również postrzegać jako szansę. Może to bowiem wzmocnić pozycję gospodarczą Ziemi Kłodzkiej i przyczynić się do poprawy warunków i jakości życia zamieszkującej tam ludności, pod warunkiem jednak, że władze lokalne będą ukierunkowane i zdeterminowane do urzeczywistnienia tak wskazanego kierunku rozwoju.

Powiat kłodzki jest największym powiatem województwa dolnośląskiego. Jego terytorium wynosi 1643 km², co stanowi 8,2% powierzchni całego województwa. Liczba ludności zamieszkującej powiat wynosi 163 158 (stan na 30.06.2010) [www.stat.gov.pl], co stanowi 5,7% ogólnej liczby mieszkańców Dolnego Śląska.

4. Uwarunkowania rozwoju powiatu kłodzkiego²

Wśród najistotniejszych determinant określających rozwój gmin uzdrowskich należy wskazać: politykę państwa w zakresie prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, rentowność branży uzdrowskiej, dostępność komunikacyjną, stan środowiska naturalnego, zagospodarowanie turystyczne i infrastrukturę turystyczną, wydajność źródeł wód mineralnych, jakość rynku pracy i cena siły roboczej, alternatywne możliwości zagospodarowania czasu wolnego kuracjuszy, dostępność źródeł finansowania działalności gmin uzdrowskich, kapitał społeczny oraz elastyczność podmiotów branży uzdrowskiej na zmiany w popycie.

W dotychczasowym funkcjonowaniu gmin uzdrowskich w Polsce można zaobserwować tendencje rozwoju jednej funkcji – funkcji uzdrowskiej. Gminy,

² Na podstawie [Rogowska 2011, s. 331–346].

w tym także gminy powiatu kłodzkiego, w ostatnim czasie dążą jednak do rozszerzania zakresu funkcjonalnego, szczególnie o turystykę, w tym turystykę leczniczą. Zmiany zachodzące w obszarze turystyki w ostatnich latach polegają w dużej mierze na:

- wzroście wymagań stawianych przez turystów co do liczby i jakości oferowanych atrakcji turystycznych,
- zmianie preferencji turystycznych w kierunku coraz większej aktywności, i to zarówno w zakresie liczby odwiedzanych miejsc, jak i spędzania czasu podczas pobytu w danym miejscu,
- częstszych, ale za to krótszych wyjazdach rodzinnych,
- napływie coraz większej liczby turystów zagranicznych do Polski,
- coraz większym nacisku na wykorzystanie samochodu do przemieszczania się przez turystów.

Głównym dokumentem syntezy wszechkierunkowe działania związane z potencjałem rozwojowym powiatu jest *Strategia rozwoju powiatu kłodzkiego na lata 2008–2015* [*Strategia Rozwoju Powiatu...*]. Cel strategiczny został sformułowany następująco: „Wzrost standardów życia mieszkańców powiatu z poszanowaniem wielokulturowego dziedzictwa, środowiska naturalnego i wykorzystaniem walorów turystycznych i uzdrowiskowych”. W 2011 r. udostępniony został raport z ewaluacji *Strategii*. Dość radykalnie odniósł się do wstępnych założeń *Strategii*, nie zredefiniował jednak celu, który uznano za czytelny i możliwy w realizacji [*Raport z ewaluacji...*]. Cele operacyjne mające dopomóc w jego realizacji to: poprawa stanu środowiska naturalnego; podniesienie standardu infrastruktury transportowej; wzrost zatrudnienia; rozwój lokalnej przedsiębiorczości; wzmocnienie ochrony przeciwpowodziowej. W dokumencie tym wskazuje się na kształtowanie wizerunku powiatu jako regionu narciarskiego, co jest dobitnym przykładem pewnej dywersyfikacji dotychczasowej wizji rozwoju. Ma to poparcie w istniejących i stale rozwijających się ośrodkach narciarskich Zieleniec i Czarna Góra. Pierwszy z nich dysponuje infrastrukturą liczącą prawie 30 wyciągów, z czego jedna trzecia jest oświetlona i pozwala na uprawianie sportów zimowych w godzinach wieczornych [www.zieleniec.pl]. Oprócz tych najbardziej rozpoznawalnych miejsc rekreacji na obszarze powiatu funkcjonują mniejsze, proponujące bardziej kameralną atmosferę stacje narciarskie. W nich również prowadzone są inwestycje, tak aby poziomem dorównać standardom europejskich, aczkolwiek ich możliwości przepustowe są znacznie ograniczone. Wśród nich wymienić można stacje narciarskie Łądek-Zdrój czy Kamienica.

W kontekście wskazanej klasyfikacji uwarunkowań rozwoju jako czynnik rozwoju można wskazać zmianę struktury własnościowej przedsiębiorstw należących do Skarbu Państwa. Do niedawna dwa największe podmioty świadczące usługi uzdrowiskowe powiatu kłodzkiego, czyli Zespół Uzdrawisk Kłodzkich oraz Uzdrawisko Łądek-Długopole, były firmami państwowymi. W 2010 r. Zespół Uzdrawisk Kłodzkich został sprzedany Towarzystwu Funduszy Inwestycyjnych KGHM za 138 mln zł [http://tfi.kghm.pl/?p=320]. Pierwszym zauważalnym symptomem zmian

są inwestycje dofinansowywane przez Unię Europejską. W ramach projektów realizowane mają być inwestycje na terenie uzdrowisk Kudowa-Zdrój, Duszniki-Zdrój oraz Polanica-Zdrój, takie jak: budowa centrum rehabilitacyjnego i SPA, rozbudowa zakładów przyrodoleczniczych, przebudowa istniejących budynków, budowa nowej infrastruktury uzdrowiskowej, przebudowa parków uzdrowiskowych [http://zuk-sa.pl/zuk-projekty_unijne.php].

Dokumentem nawiązującym do zagadnień rozwoju powiatu jest *Koncepcja rozwoju subregionalnych produktów turystycznych Ziemi Kłodzkiej*. Odnosi się ona do turystyki jako kluczowego czynnika rozwojowego, mogącego znacząco utrwalić wizerunek powiatu kłodzkiego wraz z kilkoma przyległymi gminami [*Koncepcja rozwoju...*]. Turystyka i rekreacja stanowią wewnętrzny, endogeniczny potencjał omawianego obszaru. W połączeniu z unikalnymi zasobami geologicznymi, a także specyficznym mikroklimatem, są w stanie zagwarantować powiatowi kłodzkiemu szanse rozwoju i konkurencyjności na turystycznej mapie zarówno Polski, jak i Europy. Jej obecny stan infrastruktury turystycznej charakteryzuje się sporym zużyciem i zniszczeniem. Budynki i zabytki, które zostały zbudowane w poprzednich stuleciach, rzadko kiedy poddawane są całkowitej rewitalizacji, co wpływa na deprecjację ich wartości. Poprawa tego stanu ma przyczynić się do lepszej realizacji usług turystycznych, a także zapewnić wyższy poziom bezpieczeństwa. Szczególnie istotne w kontekście zachodzących zmian jest posiadanie produktu turystycznego. Jest to jeden ze składników marki powiatu, jego wpływ na jej istnienie ma niebagatelne znaczenie. Aby cel ten został zrealizowany, niezbędna jest aktywność w takich obszarach, jak kreowanie i wdrażanie marketingowych koncepcji lokalnych i sieciowych produktów turystycznych oraz działanie zintegrowanych systemów informacji i promocji. Jedną z przyczyn niepełnego wykorzystywania potencjału turystycznego jest niewystarczająca liczba wykwalifikowanych pracowników mogących pracować w branży turystycznej. Poprawa tego stanu jest zatem warunkiem koniecznym.

Specyficzną formą turystyki, która stale się rozwija i wpływa w coraz większym stopniu na sytuację społeczno-ekonomiczną w powiecie, jest agroturystyka, która rozwija się od lat 90. XX wieku, kiedy to powstały pierwsze gospodarstwa na Dolnym Śląsku. Z każdym kolejnym rokiem przybywało tego typu obiektów, ich liczba obecnie kształtuje się na poziomie około 550 gospodarstw w województwie [Kurtyka 2008, s. 177–178]. Powiat kłodzki, który ma szczególnie korzystne warunki do prowadzenia działalności związanej z turystyką wiejską, skupia blisko 30% wszystkich gospodarstw regionu, w liczbie około 240. Według trendów europejskich blisko jedna dziesiąta gospodarstw rolniczych w Europie ma profil agroturystyczny. W *Strategii rozwoju powiatu kłodzkiego...* agroturystyka jest traktowana zdawkowo, gdyż największa uwaga skupia się na działalności uzdrowiskowej (co jest oczywiste z powodu skali, w jakiej funkcjonuje to zagadnienie w strukturze społeczno-ekonomicznej). W ramach wspomagania małej przedsiębiorczości w tym zakresie na terenie powiatu działają trzy stowarzyszenia. Są to: Sudeckie Stowarzyszenie Turystyki

Wiejskiej „Zdroje”, Stowarzyszenie Agroturystyczne „Góry Stołowe” oraz Sudeckie Stowarzyszenie Agroturystyczne Masywu Śnieżnika.

5. Podsumowanie

Powiat kłodzki mimo licznych barier ma duży potencjał rozwoju. Stworzenie turystyczno-wypoczynkowych podstaw rozwoju wymaga jednak ogromnego nakładu pieniężnego oraz pewnej i spójnej strategii. Jedną z najistotniejszych szans rozwojowych tego obszaru upatrywać należy w dalszym wzmacnianiu specyficznego, bardzo często unikatowego potencjału rozwojowego. Atut to walory krajobrazowe, których wykorzystanie zapoczątkowało dotychczasowy rozwój tego obszaru. Elementem ograniczającym ich wykorzystanie jest słaba dostępność komunikacyjna, co wydaje się kluczowe z punktu widzenia pełnionych funkcji. Z drugiej jednak strony brak jest szerokich opracowań dotyczących badań pojemności Kotliny Kłodzkiej w zakresie turystyki masowej. Walory środowiskowe mogą bowiem ulec degradacji w przypadku braku planów i perspektywicznej dostępności turystycznej powiatu [*Zrównoważony rozwój...*]. Wśród uwarunkowań rozwoju ważnym akcentem będzie wykreowanie produktu Kotliny Kłodzkiej, który na tę chwilę pozostaje niejednorodny. Brak też na tę chwilę zauważalnych liderów rozwoju oraz jednorodnej i spójnej strategii. Jedną z niewykorzystanych szans wzmocnienia turystyki pozostaje integracja z czeskim sąsiadem w zakresie rozszerzenia wspólnej oferty turystycznej i budowa wizji Sudetów bez granic. Jednym z niedokończonych przedsięwzięć jest odbudowa przedwojennej drogi śródsudeckiej. Na taki obrót spraw wpływ ma także zaangażowanie społeczeństwa, a to obecnie wydaje się niewystarczająco zainteresowane współpracą. Przejawem pozytywnych tendencji w tym zakresie jest reaktywacja Hrabstwa Kłodzkiego, którego przewodnią ideą jest promowanie Ziemi Kłodzkiej w kraju i za granicą [www.hrabstwo.pl].

Literatura

- Derlukiewicz N., Rogowska M. [2007], *Uwarunkowania innowacyjne jako jeden z elementów strategii innowacji jednostki przestrzennej*, [w:] *Miejsce innowacji we współczesnych koncepcjach rozwoju regionalnego. Teoria i praktyka*, Dolnośląskie Centrum Studiów Regionalnych, Prace Naukowe nr 7/2007, Wrocław.
- Domański B. [2001], *Czynniki społeczne w lokalnym rozwoju gospodarczym we współczesnej Polsce*, [w:] *Wybrane problemy badawcze geografii społecznej w Polsce*, red. I. Sagan, M. Rzepczyński, Wyd. Katedry Geografii Ekonomicznej Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
- <http://tfi.kghm.pl/?p=320>.
- <http://www.fapa.com.pl/gfx/okladki/Zrownow%20rozwoj%20gorskich.pdf>.
- <http://www.hrabstwo.pl>.
- <http://www.zieleniec.pl/>.
- http://zuk-sa.pl/zuk-projekty_unijne.php.

- Koncepcja rozwoju subregionalnych produktów turystycznych*, http://turystyka.dolnyslask.pl/pliki/Subregion_Ziemi_Klodzkiej.pdf.
- Korenik S. [1999], *Rozwój regionu ekonomicznego na przykładzie Dolnego Śląska*, Wyd. Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław.
- Korenik S. [2003], *Dysproporcje w rozwoju regionów Polski – wybrane aspekty*, Wyd. Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław.
- Kurtyka I. [2008], *Turystyka wiejska i agroturystyka jako element zrównoważonego rozwoju powiatu kłodzkiego*, „Problemy Zagospodarowania Ziemi Górskich”, z. 55, PAN, Warszawa.
- Potoczek A. [2001], *Programowanie rozwoju lokalnego i regionalnego jako zadanie samorządu terytorialnego*, [w:] *Stymulowanie rozwoju lokalnego – perspektywa społeczna i organizacyjna*, red. A. Potoczek, Regionalny Ośrodek Studiów i Środowiska Kulturalnego w Toruniu, Toruń.
- Raport z ewaluacji Strategii Rozwoju Powiatu Kłodzkiego*. Rada Powiatu Kłodzkiego, Kłodzko 2011, <http://www.powiat.klodzko.pl/plik/id,1898.pdf?otworz=1%20TARGET=>
- Rogowska M. [2010], *Endogeniczne determinanty rozwoju lokalnego*, [w:] *Znaczenie samorządu terytorialnego dla rozwoju regionalnego w Polsce, Niemczech i na Ukrainie*, Zeszyty Naukowe nr 620, Ekonomiczne Problemy Usług nr 61, Wyd. Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.
- Rogowska M. [2011], *Kierunki rozwoju powiatu kłodzkiego w pierwszej dekadzie XXI wieku*, [w:] *Możliwości finansowania rozwoju jednostek samorządu terytorialnego w Polsce*, red. A. Łuczyszyn, Wyd. Wyższej Szkoły Zarządzania i Finansów we Wrocławiu, Wrocław.
- Strategia rozwoju powiatu kłodzkiego na lata 2008–2015*, <http://www.bip.powiat.klodzko.pl/index.php?n=i&id=5050&akcja=info&menu=33&menur=29>.
- Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do roku 2020*, www.umwd.pl.
- Ślusarz G. [2006], *Zarządzanie rozwojem przez jednostki samorządu terytorialnego – specyfika, potrzeby, wyzwania*, „Problemy Zarządzania” nr 3 (13), Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa.
- Waldziński D. [2006], *Skazani na lokalność? Społeczności lokalne wobec ekonomicznych konsekwencji współczesnych przemian kulturowo-cywilizacyjnych*, „Problemy Zarządzania” nr 3 (13), Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa.
- Winiarski B. [1976], *Polityka regionalna*, PWE, Warszawa.
www.stat.gov.pl.
- Zrównoważony rozwój obszarów górskich. Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Wżywienia i Rolnictwa*, <http://www.fapa.com.pl/gfx/okladki/Zrownow%20rozwoj%20gorskich.pdf>, s. 28 i n.

DETERMINANTS OF LOCAL DEVELOPMENT ON THE EXAMPLE OF KŁODZKO DISTRICT

Summary: Each process that takes place in social and economic space is conditioned by a number of factors and determinants that may affect this area in varying degrees and with different strength. Nowadays the most important process is connected with new economy (where the emphasis is put on intangible factors such as knowledge, creativity, innovation). In this process identifying the development factors is especially crucial for small territorial units, because it is a place where real processes of production of goods take place. The article aims to identify the basic determinants of local communities development in Kłodzko districts with special impact put on endogenous factors.

Keywords: local development, development factors, Kłodzko district.